

Datum: 2023-10-26

Finansdepartementet

Diarienummer: 2023-00673

fi.remissvar@regeringskansliet.se

fi.ofa.dof.remiss@regeringskansliet.se

Diarienummer: Fi2023/02158

Göteborgs Stad stadsledningskontorets yttrande över promemorian Genomförande av EU:s dataförvaltningsförordning (Ds 2023:24)

Bakgrund

I promemorian Genomförande av EU:s dataförvaltningsordning (DS 2023:24) lämnas förslag till genomförande av och komplettering till förordning (EU) 2022/868 av den 30 maj 2022 om europeisk dataförvaltningsförordning och om ändring av förordning (EU) 2018/1724 (dataförvaltningsakten), fortsättningsvis kallad dataförvaltningsförordningen. Regelverket i dataförvaltningsförordningen kan ses som en komplettering till öppna datadirektivet och en vidareutveckling av ett rättsligt ramverk med syfte att öka tillgängliggörandet av offentligt producerade data för vidareutnyttjande. Öppna datadirektivet har genomförts genom lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande (öppna datalagen) som trädde i kraft den 1 augusti 2022.

I promemorian beskrivs att s.k. skyddade data ofta inte görs tillgänglig bl.a. eftersom det är tidsödande och kunskapsintensivt att uppfylla tekniska och rättsliga förfarandekrav. Detta har enligt kommissionen lett till ett otillräckligt nyttjande av sådana data. För att underlätta privata och offentliga aktörers användning av skyddade data för forskning och innovation behövs tydliga villkor inom unionen för tillgång till och användning av skyddade data.

Dataförvaltningsförordningen är direkt tillämplig i medlemsländerna. Förordningen omfattar villkor för vidareutnyttjande av vissa typer av skyddade data från offentliga myndigheter, en ram för anmälan av och tillsyn över tillhandahållande av dataförmedlingstjänster, ett ramverk för frivillig registrering av och tillsyn över dataaltruismorganisationer samt inrättande av en europeisk datainnovationsstyrelse. Den i promemorian föreslagna lagstiftningen kompletterar förordningen bland annat gällande hur ärenden som gäller tillgängliggörande av skyddade data för vidareutnyttjande ska hanteras, hur avgifter får beräknas och hur beslut kan överklagas.

Med begreppet skyddade data avses data som enligt artikel 3.1 dataförvaltningsförordningen är skyddade på grund av insynsskydd för kommersiella rättigheter inbegripet affärs-, yrkes- och företagshemligheter, insynsskydd för statistiska uppgifter, skydd för tredje parts immateriella rättigheter eller skydd för personuppgifter i den mån sådana uppgifter faller utanför tillämpningsområdet för öppna datadirektivet. Öppna datalagen ska enligt förslaget kompletteras med ett antal bestämmelser om vidareutnyttjande av sådana skyddade data. Bestämmelserna ska tillämpas av myndigheter, med undantag för kulturinstitutioner och utbildningsinstitutioner.

Yttrande

Göteborgs Stad har getts möjlighet att yttra sig över promemorian Genomförande av EU:s dataförvaltningsförordning (Ds 2023:24). Svaret ska vara Finansdepartementet tillhanda senast den 6 november 2023. Ärendet har inte varit föremål för politisk behandling.

Information som samlas in eller framställs i den offentliga sektorn är som beskrivs i promemorian en stor tillgång för samhället. Sådan information utgör bland annat en betydelsefull källa för innovation och teknisk utveckling. Att genom lagstiftning reglera och möjliggöra vidareutnyttjandet av information från offentlig sektor kan skapa förutsättningar för samhällsutveckling som kommer medborgarna till godo.

Öppna datalagen ska tillämpas när en myndighet på eget initiativ ger tillgång till skyddade data som omfattas av lagen, i syfte att de ska kunna vidareutnyttjas. Öppna datalagen ska också tillämpas när någon, som enligt annan lag eller förordning har rätt att få tillgång till data eller skyddade data, framställer en begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande. Lagen ska i sådana fall tillämpas först när det har konstaterats att det finns en författningsreglerad rätt till tillgång och att det inte finns några hinder mot att ge tillgång till de data som efterfrågas.

Uttagande av avgift

I promemorian konstateras att rätten att ta ut avgift för tillgängliggörande av skyddade data för vidareutnyttjande följer direkt av dataförvaltningsförordningen och att de frågor som behöver hanteras i svensk rätt därför är bl.a. hur sådana avgifter ska beräknas.

I förarbetena till öppna datalagen (prop. 2021/22:225, s. 48–49 och 89) uttalas att lagen inte ger en myndighet eller ett offentligt företag rätt att ta ut en avgift för att tillgängliggöra data för vidareutnyttjande. Om en myndighet eller ett offentligt företag däremot får ta ut en avgift, måste den hålla sig inom de begränsningar som anges i 4 kap. öppna datalagen. Rätten att ta ut en avgift kan för en statlig eller kommunal myndighet finnas i en lag eller någon annan författning eller i en beslutad kommunal taxa.

Enligt 2 kap. 5 § kommunallagen (2017:725) får kommuner ta ut avgifter för tjänster och nyttigheter som de tillhandahåller. För tjänster eller nyttigheter som kommunen är skyldig att tillhandahålla får dock avgifter endast tas ut om det följer av lag eller annan författning.

Det kan konstateras att stödet för en kommun att ta ut avgift för att på begäran tillgängliggöra sådana data som omfattas av öppna datadirektivet för vidareutnyttjande inte är helt tydligt. Som framgår av förarbetena så ger öppna datalagen inte i sig en myndighet rätt att ta ut en avgift för att tillgängliggöra data för vidareutnyttjande. Om bestämmelserna i öppna datalagen ska förstås på så sätt att det, givet att vissa förutsättningar är uppfyllda, finns en skyldighet för kommunen att tillgängliggöra data för vidareutnyttjande behöver avgifter för detta tillgängliggörande ha stöd i särskild lag eller föreskrift. Möjligheten för en kommun att ta ut avgift från den som gjort en begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande enligt öppna datalagen beror på tolkningen av om detta är att se som en sådan tjänst eller nyttighet som kommunen är skyldig att tillhandahålla eller inte. När det gäller skyddade data finns däremot ett stöd för kommunen att ta ut avgift, oavsett om tillgängliggörandet är att se som en tjänst eller nyttighet som kommunen är skyldig att tillhandahålla eller inte, eftersom rätten att ta ut avgift i detta fall följer direkt av dataförvaltningsförordningen.

Handläggning av en begäran

I 5 kap. öppna datalagen finns bestämmelser om handläggning av en begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande. Av 5 kap. 2 § framgår att en myndighet ska lämna ett skriftligt och motiverat beslut om sökanden begär det. I förarbetena till bestämmelsen (prop. 2021/22:225, s. 57–58 och 94) uttalas bland annat följande. En begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande kan behöva handläggas i samband med en begäran om tillgång till en allmän handling enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen (1949:105), TF. För en sökande som begär både tillgång till information och att den ska göras tillgänglig som data för vidareutnyttjande är det naturligt att betrakta myndighetens handläggning som en och samma process, trots att det rör sig om prövningar enligt olika regelverk. Det förs inga närmare resonemang angående hur kretsen av klagoberättigade avgränsas i detta fall men konstateras att det ligger i sakens natur att det rör sig om sådana fall där sökanden anser att utgången i ärendet har gått honom eller henne emot.

Av artikel 9.2 i dataförvaltningsförordningen följer att fysiska eller juridiska personer som direkt påverkas av ett beslut som avses i punkt 1 ska ha effektiv rätt till överprövning i den medlemsstat där det relevanta organet är lokaliserat. Hur denna överprövning ska se ut ska regleras i nationell rätt. I promemorian görs bedömningen att bestämmelsen i 5 kap. 4 § öppna datalagen motsvarar de krav på överprövning som ställs i artikeln. Av 5 kap. 4 § framgår att beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

I promemorian uttalas att den som direkt påverkas av ett beslut om tillgång till skyddade data för vidareutnyttjande kan vara den som gjort en begäran. Den har också möjlighet att klaga på ett beslut om att medge eller vägra tillgång till informationen enligt 2 kap. TF. För sådana beslut anses inte den som sekretessen gäller vara en som beslutet angår och denne har inte rätt att klaga på ett beslut om tillgång till information. Den som skyddet för den aktuella datamängden avser skulle dock kunna påverkas direkt av ett beslut om att tillgängliggöra dessa data för vidareutnyttjande, till exempel om den vars affärshemligheter ingår eller den som innehar upphovsrätt till data anser att dennes affärshemlighet eller upphovsrätt inte blivit tillräckligt skyddad vid tillgängliggörandet. I sådana fall bör denna ha rätt att överklaga beslutet enligt artikel 9.2. Den som påverkas direkt av beslutet bör också anses vara en som beslutet angår i förvaltningslagens (2017:900) mening vid tillämpningen av överklagandebestämmelsen för ärenden om tillgängliggörande av skyddade data.

Som framhålls i förarbetena till öppna datalagen kan en begäran om tillgängliggörande av data, eller som i det här fallet skyddade data, ofta behöva handläggas i samband med en begäran om att ta del av allmän handling enligt 2 kap. TF. Utifrån det resonemang som förs i promemorian kommer kretsen av klagoberättigade vara olika i dessa båda delar, eftersom den som uppgifterna i en handling gäller inte kan klaga på ett beslut att lämna ut handlingen.

Reglerna i TF, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och öppna datalagen om hur beslut ska fattas och vilken instans som ska pröva ett överklagande tar sikte på samma information men olika delar av prövningen. En myndighets beslut att avslå en begäran om vidareutnyttjande av data eller skyddade data överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Samma myndighets beslut att avslå en begäran om allmän handling överklagas till kammarrätt som första instans. Göteborgs Stad ser en risk i att kretsen av

klagoberättigade är olika och även olika instansordningar beroende på om det är ett beslut som begränsar tillgången till informationen eller om det är ett beslut som begränsar vidareutnyttjandet av skyddade data. Mer likartade förfaranden bör vara att föredra, i den utsträckning det är möjligt.

Enligt dataförvaltningsförordningen ska en eller flera myndigheter utses till s.k. behöriga organ med uppgift att bistå andra myndigheter som ska bevilja eller vägra tillgång till vissa kategorier av skyddade data för vidareutnyttjande. Mot bakgrund av lagstiftningens komplexitet och att tillämpningen i många delar förutsätter gränsdragning mot andra regelverk anser Göteborgs Stad att det är viktigt med nationellt stöd, bland annat för att bidra till en enhetlig hantering av regelverket.

Louise Odengard
Avdelningschef

Stadsledningskontoret
Göteborg 2023-10-26